

Phẩm 2: QUÁN VỀ ĐI LẠI (Gồm 25 Kệ)

Hỏi: Thế gian mắt thấy ba thời có động tác. Thời đã đi, thời chưa đi, thời đang đi. Vì có động tác ấy nên biết có các pháp.

Đáp:

Kệ 1:

*Đã đi không có đi
Chưa đi cũng không đi
Lìa đã đi, chưa đi
Khi đi cũng không đi.*

Đã đi không có đi, vì đã đi rồi. Nếu lìa đi có động tác đi, việc ấy cũng không đúng. Chưa đi cũng không có đi, vì chưa có động tác đi. Còn lúc đang đi là một nửa đi một nửa chưa đi, vì không lìa khỏi đã đi và chưa đi vậy. (Nên cũng không có đi).

Hỏi:

Kệ 2:

*Có động thì có đi
Ngay khi ấy có đi
Chẳng phải đã chưa đi
Nên khi đi là đi.*

Tùy theo chỗ tác động cất bước, ngay nơi đó là có đi. Mắt thấy trong khi đi có động tác đi, còn trong khi đã đi thì động tác đi đã diệt mất, trong khi chưa đi thì chưa có động tác đi. Thế nên biết trong khi đang đi có đi.

Đáp:

Kệ 3:

*Làm sao khi đang đi
Mà lại có sự đi
Nếu lìa khỏi sự đi
Không có khi đang đi.*

Trong khi đi có đi, việc ấy không đúng. Vì sao? Vì lìa động tác đi, thì khi đi không thể có được, nếu lìa động tác đi mà có khi đi, có thể nói trong lúc đi có đi, như trong cái hộp có trái cây.

Lại nữa,

Kệ 4:

*Nếu nói khi đi (là) đi
Thì người ấy có lỗi*

*Lìa đi, có khi đi
(Vậ) khi đi đi một mình.*

Nếu bảo trong sự đã đi, chưa đi không có đi, khi đang đi thật có đi thì người nói ấy có lỗi, vì nếu lìa động tác đi mà có thời gian đi, ấy là không nhân đối đãi nhau mà có. Vì sao? Vì nếu nói trong khi đi có đi, song thật tế không phải. Thế nên không được nói lìa đi có thời gian đi.

Lại nữa,

Kệ 5:

*Nếu khi đi có đi
Thì có hai loại đi
Một gọi là khi đi
Hai là đi khi đi.*

Nếu bảo trong khi đang đi có đi, là có lỗi, đó là có hai thứ đi khác nhau, một là nhân đi mà có khi đi, (thế là động tác đi có trước, thời gian đi có sau), hai là trong khi đi có đi (thế là thời gian đi có trước, động tác đi có sau).

Hỏi: Nếu có hai thứ đi, thì có lỗi gì?

Đáp:

Kệ 6:

*Nếu có hai sự đi
Thì có hai người đi
Vì lìa người đi ra
Sự đi không có được.*

Nếu có hai động tác đi, thì phải có hai người đi. Vì sao? Vì nhân nơi động tác đi mà có người đi, nên một người mà có hai động tác đi là thành hai người đi, là không đúng. Thế nên khi đi cũng không có đi.

Hỏi: Có thể lìa người đi không có động tác đi, nhưng trong ba thời quyết định có người đi?

Đáp:

Kệ 7:

*Nếu lìa người đi
Thì sự đi không thành
Vì không có sự đi
Sao có người đi được.*

Nếu lìa người đi thì động tác đi không thể có được. Vậy nay tại sao trong sự không có động tác đi mà lại nói trong ba thời quyết định có người đi.

Lại nữa,

Kệ 8:

*Người đi thì không đi
 Người không đi không đi
 Là người đi không đi
 Không có người thứ ba (đi).*

(Không có người đi. Vì sao? Vì nếu có người đi thì có hai hạng: hoặc người đi, hoặc người không đi, ngoài hai hạng đó không có hạng người đi thứ ba.

Hỏi: Nếu người đi đi, có lỗi gì?

Đáp:

Kệ 9:

*Nếu nói người đi đi
 Thì sao có nghĩa đó
 Nếu xa lìa sự đi
 Thì người đi không thành.*

Nếu bảo nhất định có người đi dùng động tác đi, cũng không đúng. Vì sao? Vì lìa động tác đi thì người đi không thể có được. Nếu lìa người đi, nhất định có động tác đi, thì người đi mới có dùng đến động tác đi, nhưng thật tế không như vậy.

Lại nữa,

Kệ 10:

*Nếu người đi có đi
 Thì có hai thứ đi
 Một là người đi đi
 Hai là sự đi đi.*

Nếu bảo người đi dùng động tác đi, thì mắc hai lỗi, nơi trong một người đi mà có hai đi, một là do động tác đi mà thành có người đi, hai là do người đi mà thành có động tác đi, nghĩa là người đi thành rồi, sau mới dùng đến động tác đi. Việc ấy không đúng. Thế nên trước đây nói trong ba thời, nhất định có người đi dùng động tác đi, việc ấy không đúng.

Lại nữa,

Kệ 11:

*Nếu bảo người đi đi
 Người nói vậy có lỗi
 Là đi, có người đi
 Nói người đi có đi.*

Nếu ai nói người đi dùng pháp đi (động tác đi) thì người ấy mắc lỗi lớn, vì cho lìa pháp đi có người đi. Vì sao? Vì nói người đi dùng pháp đi,

thế là trước có người đi, sau mới có pháp đi. Việc ấy không đúng.

Lại nếu nhất định có đi, có người đi, thì phải có sự phát động lúc ban đầu, nhưng tìm sự phát động ấy trong ba thời đều không thể có được. Vì sao?

Kệ 12:

*Khi đã đi không phát
Lúc chưa đi không khởi
Trong khi đi không phát
Thì chỗ nào phát khởi?*

Vì sao trong cả ba thời, không có sự phát động?

Kệ 13:

*Khi chưa phát không đi
Cũng không có đã đi
Cả hai cần phát khởi
Chưa đi sao có phát?*

Kệ 14:

*Không đi không chưa đi
Cũng lại không đang đi
Tất cả không phát khởi
Sao có ba giai đoạn.*

Nếu người chưa phát động cất bước thì không có đang đi, cũng không có đã đi. Nếu có phát khởi thì phải phát khởi ở hai nơi là nơi đang đi và đã đi, nhưng cả hai đều không đúng, vì khi chưa đi nên chưa có phát khởi, trong khi chưa đi thì đâu có phát khởi, vì phát khởi không có nên không có đi, không có đi nên không có người đi, đâu có phân biệt được đã đi, chưa đi, đang đi.

Hỏi: Nếu không có đi, không có người đi, nên có sự đứng lại và người đứng lại?

Đáp:

Kệ 15:

*Người đi thì không đứng
Người không đi không đứng
Lìa người đi không đi
Không người thứ ba đứng.*

Nếu có đứng, có người đứng, thì phải là người đi đứng, hoặc người không đi đứng, hoặc lìa hai người ấy, phải có người thứ ba đứng. Song cả ba đều không đúng. Người đi thì không đứng, vì đi chưa ngừng, trái với đi gọi là đứng. Người không đi cũng không đứng. Vì sao? Vì nhân

động tác đi ngừng mới có đứng, còn người không có đi thì không có đứng. Lìa người đi và người không đi, không có người thứ ba đứng. Nếu có người thứ ba đứng, tức là ở giữa người đi và người không đi. Vì thế, nên không được nói người đi đứng lại.

Lại nữa,

Kệ 16:

*Nếu người đi sẽ đứng
Làm sao có nghĩa này
Nếu lìa động tác đi
Người đi không có được.*

Ông cho người đi đứng lại, việc ấy không đúng. Vì sao? Vì lìa động tác đi, người đi không thể có được. Nếu người đi đang ở trong tướng đi, thì làm sao đứng lại, vì đi và đứng hai tướng trái nhau.

Lại nữa,

Kệ 17:

*Đi chưa đi không đứng
Khi đi cũng không đứng
Có pháp hành và chỉ
Đều đồng với nghĩa đi.*

Nếu bảo người đang đi đứng lại thì người ấy phải đứng lại trong khi đang đi, đã đi, chưa đi. Nhưng cả ba nơi ấy đều không có đứng lại. Thế nên ông nói người đi có đứng lại, việc ấy không đúng. Giống như phá pháp đi và pháp đứng, phá pháp hành và pháp chỉ cũng như vậy. Hành là như từ hạt lúa tiếp tục đi đến mầm, chồi, lá v.v... Chỉ là hạt lúa diệt tiêu, nên mầm chồi, lá diệt tiêu. Tiếp nối nên gọi là hành, đoạn diệt nên gọi là chỉ.

Lại như vô minh làm duyên cho các hành cho đến già chết, đó gọi là hành. Vô minh diệt nên các hành diệt, đó gọi là chỉ.

Hỏi: Tuy ông đã dùng nhiều môn phá bỏ đi và người đi, đứng và người đứng, song chính mắt thấy có đi, có đứng?

Đáp: Những điều của mắt thấy, không thể tin được. Nếu thật sự có đi và có người đi, hoặc cho một pháp thành hay cho hai pháp thành thì đều có lỗi. Vì sao?

Kệ 18:

*Sự đi tức người đi
Thì việc ấy không đúng
Sự đi khác người đi
Việc ấy cũng không đúng.*

Nếu động tác đi và người đi là một, việc ấy không đúng, động tác đi khác người đi, cũng không đúng.

Hỏi: Một và khác, có lỗi gì?

Đáp:

Kệ 19:

*Nếu cho là sự đi
Cũng tức là người đi
Thì người làm, việc làm
Việc ấy cũng là một.*

Kệ 20:

*Nếu cho là sự đi
Có khác với người đi
(Thì) Là người đi có đi
Là đi, có người đi.*

Cả hai đều có lỗi như trên. Vì sao? Vì nếu động tác đi tức là người đi thì như thế là rối loạn, phá lý nhân duyên, là nhân đi mà có người đi, nhân người đi mà có đi.

Lại đi là pháp, người đi là người, thì người thường, pháp vô thường. Nếu người và pháp là một, thì cả hai nên là thường, hoặc cả hai nên là vô thường, nói một, có lỗi như vậy. Nếu người và pháp khác nhau, thì trái ngược nhau, chưa có pháp đi, trước đã có người đi, chưa có người đi, trước đã có pháp đi, không cần đợi nhau, nhờ nhau, một pháp diệt, một pháp còn lại. Nói người và pháp khác nhau cũng có lỗi như vậy.

Kệ 21:

*Đi, người đi là hai
Một pháp, khác pháp thành
Cả hai đều không thành
Làm sao mà thành được.*

Nếu người đi và pháp đi có thật, hoặc một pháp thành, hay do khác pháp thành thì cả hai đều không thể thành được, như trước đã nói không có pháp thứ ba thành. Nếu bảo có thành, nên nói đó là nhân duyên thành, chứ không có đi, không có người đi. Nay sẽ nói lại:

Kệ 22:

*Nhân đi biết người đi
Không thể dùng đi ấy
Trước không có sự đi
Nên không người đi, đi.*

Theo động tác nào mà biết người đi? Người đi ấy không thể dùng

động tác đi ấy. Vì sao? Vì khi chưa có đi và động tác đi, thì không có người đi, cũng không có khi đang đi, đã đi, chưa đi. Như trước có người và có thành ấp, rồi sau mới có chỗ đi đến. Còn động tác đi và người đi thì không như vậy. Vì người đi nhân nơi động tác đi mới thành, động tác đi nhân nơi người đi mới thành.

Lại nữa,

Kệ 23:

*Nhân đi biết người đi
Không thể dùng đi khác
Ở trong một người đi
Không có hai sự đi.*

Tùy nơi động tác đi nào mà biết người đi? Người đi ấy không thể dùng động tác đi khác. Vì sao? Vì trong một người đi không thể có được hai động tác đi.

Lại nữa,

Kệ 24:

*Quyết định có người đi
Không thể dùng ba (thời) đi
Không quyết định người đi
Không dùng ba thời đi*

Kệ 25:

*Sự đi định, bất định
Người đi không dùng ba (thời)
Nên sự đi, người đi
Chỗ đi đều không có.*

Quyết định nghĩa là thật có, không nhân nơi sự đi sinh ra. Sự đi tức là thân đi động. Ba động tác đi là chưa đi, đã đi và khi đang đi. Nếu quyết định thật có người đi, thì dù lìa động tác đi vẫn có người đi, chứ không nên có sự đứng lại. Thế nên nói quyết định thật có người đi thì người đi không thể dùng ba thời đi. Nếu người đi không quyết định, mà không quyết định nghĩa là vốn thật không có, thì chỉ nhân nơi động tác đi mà được gọi là người đi. Vì không có động tác đi nên không thể có ba thời đi (là chưa đi, đã đi, đang khi đi). Nhân động tác đi nên có người đi. Nếu trước không có động tác đi, thì không có người đi, làm sao nói không thật có người đi mà có thể dùng ba thời đi.

Giống như người đi, động tác đi cũng như vậy. Nếu trước lìa người đi mà vẫn có động tác đi, là không nhân nơi người đi mà có động tác đi. Thế nên người đi không thể dùng ba thời đi. Nếu quyết định không có

động tác đi, thì người đi dùng cái gì mà đi? Tư duy quán sát như vậy, thì thấy động tác đi, người đi và chỗ đi, đều nhờ nhau đợi nhau mà thành. Nhân động tác đi mà có người đi, nhân người đi mà có động tác đi. Và nhân người đi và động tác đi đó mà có chỗ đi, không thể nói là quyết định có, không thể nói là quyết định không.

Thế nên quyết định biết ba pháp đều hư dối, rỗng không, không sở hữu, chỉ có tên giả, như huyễn như hóa.
